

Familiefeest vol schurende trauma's

DOOR **KESTER FRERIKS**

Wat gebeurt er achter die hoge rugleuning van een nadrukkelijk Indische rotanstoel? Een stoel die staat in de zomerkamer van een villa, terwijl het winter is en bitter koud. Het sneeuwt. In die stoel zit Panda, hij is jarig. Maar hij is verstoken van stem; keelkanker heeft zijn strottenhoofd verwoest. Zijn stilzwijgen wakkert bij anderen het spreken aan. Herinneringen, ruzies, filosofische gedachten, pijnlijke onthullingen, bekentenissen: alles komt voorbij.

In *Een sneeuw* (1983) brengt Willem Jan Otten drie generaties van een familie bijeen. Grootmoeder heeft met haar kinderen het jappenkamp overleefd; haar nieuwe vriend is slachtoffer van een concentratiekamp. Deze Panda, indrukwekkend gespeeld door Joop Keesmaat, staat af en toe op van zijn stoel, laat zijn onderarm zien met het brandmerk van het kamp. Anne Wil Blankers (74) vertolkt met stijl en verve de grande dame als een enfant terrible: ze reddert en bedisselt, lokt ook het conflict uit. Haar zoon Frederik heeft een nieuwe vriendin, die volkomen onwetend is van het getraumatiseerde verleden van deze ongewone familie. Dit tot verbijstering van grootmoeder die in haar wanhopige pogingen het verleden te vergeten juist alle pijn oproept.

Plaats van handeling is een grote serre met uitzicht op een oogverblindend besneeuwde tuin, gehuld in ijzig witgrijze tinten. Daar vindt de sprakeloze man troost. Kleinzoon Thomas (Benja Bruijning) is dichter maar ontbeert een thema. Zijn vrouw is hoogzwanger en angst voor de toekomstige geboorte beheerst zijn denken. Thomas spreekt, net als de anderen, in onaffe zinnen en vluchtige observaties. De enige die dat verhullende spreken op krachtige wijze doorbreekt is Bart Klever in de rol van zoon Frederik. Ongewild vormt hij de spil van de dramatische handeling. Zijn vrouw Bibi (Carine Crutzen) heeft hij verruild voor Josée, maar Bibi

achtervolgt hem als een schim. Opeens verschijnt ze in de besneeuwde tuin uit verlangende deel uit te maken van de familie.

Als verdwaasde ex-schoondochter leeft ze in een wereld van waan. Ze suggereert dat Panda haar heeft gevraagd te komen op zijn verjaardag, maar hoe doet de woordloze Panda dat?

De momenten tussen Bibi en Panda behoren tot de zuiverste van de uitvoering. Bibi geeft de man het begrip dat hij nodig heeft en uiteindelijk begeleidt zij hem naar buiten, de sneeuw witte tuin in waar het veertien graden vriest. Aanvankelijk heeft niemand de lege stoel in de gaten, gewend als men is aan het spreken tegen die rugleuning.

Een sneeuw behoort met *Leedvermaak* (1982) van Judith Herzberg tot een toneelgenre over mensen die verweesd raakten door oorlogsomstandigheden. Dat lijkt ver weg, maar dat is niet zo. Een sleutelrol vervult Fockeline Ouwerkerk als de prille schoondochter Josée, die in alle onschuld blijft vragen naar dat stilgehouden verleden. Zij slaat de brug tussen vroeger en nu. Voor haar is het stellen van vragen vanzelfsprekend.

Bij de première van *Een sneeuw* in 1983 klonk het verwijt dat het een conventioneel stuk is in vorm en opbouw. In de behoedzame regie van Mette Bouhuijs ligt de nadruk nu op de psychologische geloofwaardigheid van het stuk. Zij volgt getrouw de regieaanwijzingen. Wilde ingrepen of verrassende perspectieven biedt de voorstelling niet. Het sleutelwoord is compassie met de personages en hun tragiek. Zou *Een sneeuw* zich lenen voor een sterk vernieuwde, rigide regie? Bijvoorbeeld dat Panda zich omkeert en onophoudelijk de zaal aankijkt? Het zou een eclatant effect hebben. Dan zouden we zijn ogen zien spreken en zijn stille spel kunnen bewonderen.

Theater

Een sneeuw van Willem Jan Otten door Het Toneel Speelt. Regie: Mette Bouhuijs. Gezien: 10/1 Stadsschouwburg, Amsterdam. Tournee t/m 10/5. Inl: www.hettoneelspeelt.nl

4

een sneeuw: naoorlogs nederlands successtuk

Het toneelstuk *Een sneeuw* (1983) van Willem Jan Otten is één van de meest gespeelde Nederlandse toneelstukken van na de Tweede Wereldoorlog. Toneelgroep Theater bracht de première van het stuk op het stuk in 1983, in Arnhem. Regisseur Ton Lutz benadrukte toen het Tsjechoviaanse,

conventionele karakter. Hoewel de ontvangst enthousiast was, duurde het tot 1997 voordat Albert Lubbers met een tweede regie voor de grote zaal kwam, onder hoede van Het Toneel Speelt. Lubbers beschouwde het als een stuk over 'misplaatst medelijden, bevoogding en gelieg'. Onder amateurgezelschappen is *Een sneeuw* zeer geliefd. De titel is ontleend aan een gedicht van J.H. Leopold over een 'arm kind' dat met zijn voet woorden in de pas gevallen sneeuw schrijft. Willen Jan Otten (1951) ontving vorig jaar de P.C. Hooftprijs.